

התזמורת

תזמורת היא קבוצה של נגנים, קטנה או גדולה, המנגנת בצוותא תחת שרביטו של מנצח. לתזמורת גדולה, מאלו שאת צליליהן אנו שומעים באולמות קונצרטים, ברדיו, בטלוויזיה ובתקליטים, קוראים לפעמים גם בשם **תזמורת סימפונית**. אין פירושו של דבר, שתזמורת כזאת מנגנת סימפוניות בלבד, אלא שגודלה והרכב המגוון של כליה מאפשר לה לנגן גם סימפוניות רבות-משתתפים. שם מקובל אחר לתזמורת גדולה הוא **פילהרמונית**, שפירושו המילולי "חובב הרמוניה" או "חובב מוזיקה".

מלבד תזמורות גדולות כאלה, יש גם הרכבים תזמורתיים קטנים יותר. **התזמורת הקאמרית**, שמספר נגניה כעשרים, בדרך כלל, והיא מכונה כך משום שגודלה מאפשר לה להופיע גם בחדר גדול (קאמרה – חדר בלטינית), מנגנת על פי רוב מוזיקה מהמאה השמונה-עשרה, אך גם יצירות מאוחרות יותר שנכתבו למענה. **בתזמורת המיתרים** יש כלי מיתר בלבד, וגם לה יש רפרטואר קלסי ומודרני. יש גם **תזמורות כלי נשיפה** המנגנות מוזיקה ושירי לכת תחת כיפת השמים.

כלי הנגינה בתזמורת

את התזמורת הסימפונית מרכיבות שלוש קבוצות כלים עיקריות: כלי המיתרים, כלי הנשיפה וכלי ההקשה.

כלי המיתרים הם הכינור, הוויולה, הצ'לו, הקונטרבס והנבל. אם כי בקבוצה זו יש חמישה כלים בלבד, הרי מספר נגניה הוא הגדול ביותר שבקבוצות כלי הנגינה בתזמורת. יש בה ארבעים כינורות המחולקים לשתי קבוצות: כינור ראשון וכינור שני, ארבע-עשרה ויולות, שישה-עשר עד עשרים צ'לואים ושמונה עד שנים-עשר קונטרבסים. נבלים יש בדרך כלל שניים.

קבוצת כלי הנשיפה מורכבת מכלי נשיפה מעץ ומכלי נשיפה ממתכת. ביחד מגיע מספר נגני כלי הנשיפה לעשרים וחמישה בקירוב. כלי הנשיפה מעץ הם החליל, האבוב, הקלרנית והבסון. בקבוצת כלי הנשיפה ממתכת מצויים החצוצרות, הקרנות, הטורמבונים והטובה. קבוצת כלי ההקשה היא המגוונת ביותר: תוף הדוד (הטימפאני), הגונג, המצלתיים, המשולש, הטמבורין, תופים מסוגים שונים ורעשנים.

על פי בריטניקה לנוער, כרך יד, עמ' 179

כיצד נבין טקסט זה?

הבנת הטקסט היא תהליך המשלב דרכים שונות "לפענוח" המידע העיקרי של הטקסט והמסר שלו. בתחילה נמחיש תהליך זה באמצעות "מדרש" הטקסט שאנחנו חוזרים בו על הכתוב "ואומרים" אותו במילים שלנו. כלומר, אנו מנסים להבהיר במילים שלנו את הנאמר בטקסט.

מדרש הטקסט

"שמתי לב שהטקסט מחולק לשניים. חלקו הראשון מתחיל בקביעה שתזמורת היא קבוצה או אוסף של נגנים, ולא חשוב אם היא גדולה או קטנה, העיקר שהיא מנגנת יחד בהשגחת מנצח. אני גם לומד שתזמורת יכולה לנגן במקומות שונים כמו באולמות קונצרטים, ואפשר לשמוע אותה במקלטי רדיו, בטלוויזיה ובתקליטים.

מתברר שיש סוגים שונים של תזמורות, בהתאם לגודלן ולהרכבי הכלים המוזיקליים שלהן. תזמורת גדולה נקראת סימפונית או פילהרמונית מכיוון שהיא כוללת את כל מגוון הכלים ומספר רב של נגנים. הפסקה הראשונה מסתיימת במשפט המציג את המילה "פילהרמונית" שפירושה חובב הרמוניה (הרמוניה = תואם, צירוף נעים של דברים כמו צלילים, צבעים וכדומה) או מוזיקה. לאחר שהוצגו התזמורות הגדולות, מוצגות בפסקה השנייה של החלק הראשון התזמורות או ההרכבים הקטנים יותר. למשל, תזמורת קטנה היכולה להופיע בחדר, נקראת קאמרית, מלשון "קאמרה" (חדר בלטינית). לאחר מכן יש פירוט של התזמורות הקטנות האחרות כמו תזמורת מיתרים ותזמורת כלי נשיפה – פירוט כלי הנגינה העיקריים שלהן, היצירות המנוגנות ואיפה הן מופיעות.

לחלקו השני של הטקסט יש כותרת משנית שעוזרת להבין מה יתואר בהמשך – כלי הנגינה בתזמורת. יש פירוט של כלי הנגינה בתזמורת הסימפונית ושל קבוצות הכלים המרכיבות אותה (כלי המיתרים, הנשיפה וההקשה). כמו כן, מפורטים שמות הכלים של כל קבוצה, ממה הם עשויים, וכמה כלים ונגנים מכל קבוצה נמצאים בתזמורת."

במדרש הטקסט יש התייחסות לכל המשפטים העיקריים והמכלילים של הטקסט, בתוספת הבהרות שלנו למשפטים עמומים ולמילים לא ברורות. לדוגמה, לא הצגנו את הפירוט של שמות הכלים מכל סוג ואת שמות כל הכלים כפי שמופיע בטקסט, אלא הכללנו והתמקדנו במידע העיקרי. כדי לבצע את מדרש הטקסט ואת הסינון של פרטים, תוספות ומידע מכליל, נעזרנו בידע שלנו על המילים, על משמעויותיהן הלשוניות ועל התפקידים התחביריים שלהן, בידע שיש לנו על מבנה המשפטים ועל אופן ארגונם לטקסט.

האם משהו מכם מוכן להציע ניסוח אחר של מדרש הטקסט? אם כן, הציאו את מדרש הטקסט שלכם לפני חבריכם לכיתה.

על מילים, על משפטים ועל טקסט.¹

1. מבנה הטקסט וסוגו

הטקסט שלפנינו בנוי מכותרת ראשית – התזמורת, כותרת משנה – כלי הנגינה בתזמורת, ויש בו תשעה-עשר משפטים (שמונה בחלק הראשון ואחד-עשר בחלק השני). הטקסט מתמקד במסירת מידע בנושא מסוים (מהות התזמורת). טקסט זה שייך לסוג הטקסטים הנקראים *מידעיים*, וכשמם כן הם: מוסרים מידע בנושא מסוים. גם מקום הופעתו של הטקסט יכול לסייע לנו – מקורו של הטקסט באנציקלופדיה, המכילה ערכים הממוקדים במידע בנושאים שונים.

2. תפקידי המילים והמשמעויות הנלוות אליהן

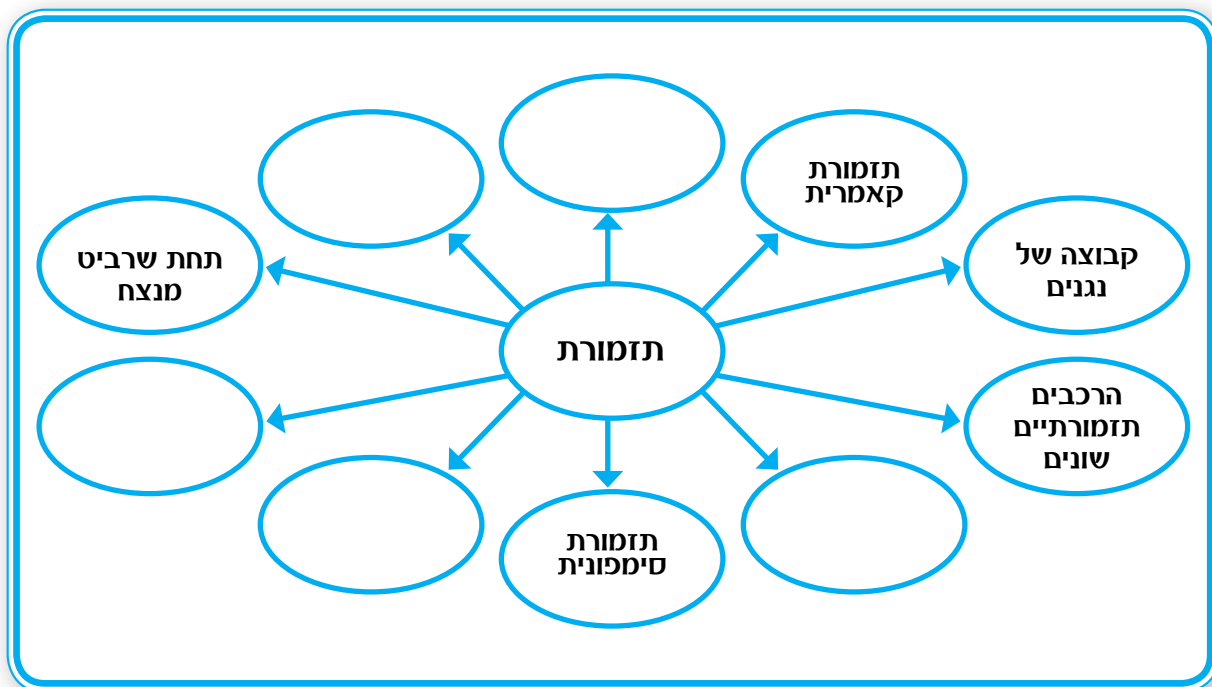
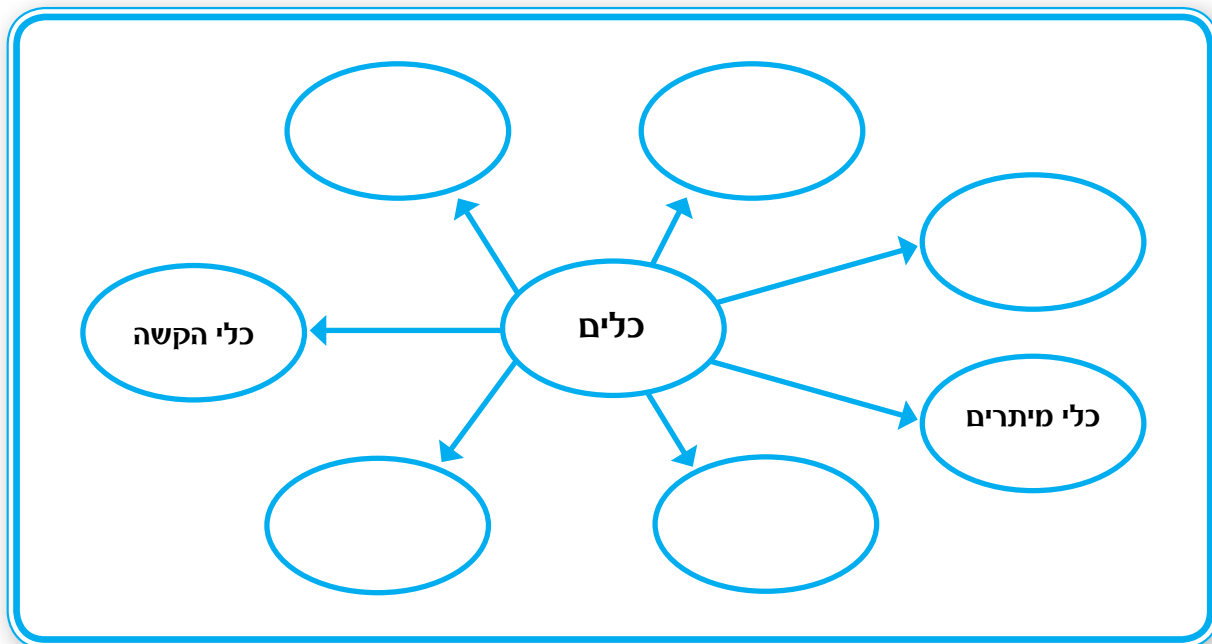
בכל טקסט יש מילים הייחודיות לו, וכאלה החוזרות בדרך כלל בכל הטקסטים. המילים הייחודיות לטקסט הן מילות התוכן שלו (שמות, פעלים ותארים), והמילים החוזרות שאפשר למצואן בטקסטים שונים הן מילות. תפקידן של המילות לשמש "דבק" בין מילות התוכן, וליצור בדרך זו משמעות רציפה לטקסט השלם (ראו הערה 1).

2. א. שמות עצם

בדיקת מילות התוכן בטקסט התזמורת מראה כי שמות העצם הייחודיים לו הם "תזמורת" ו"כלים", והם חוזרים מספר פעמים בטקסט. רוב שמות העצם האחרים בטקסט זה שייכים לשדות הסמנטיים "מוזיקה", ו"כלי נגינה". לכל אחד משמות אלה מכוונים פרטי מידע בטקסט, והם יוצגו להלן בעזרת מפות כוכב (שמש).

לפניכם מפות כוכב למילות התוכן "כלים" ו"תזמורת". בכל מפה חסרים מספר פריטי מידע. חזרו לטקסט, עיינו בו, אתרו את הפריטים הנראים לכם חשובים למושגים והוסיפו אותם למפות.

1 ראו גם את "שער ללשון".

מפות הכוכב מציגות מושגים מרכזיים. חצים מקשרים בינם לבין מושגים אחרים בטקסט השייכים לאותו עולם תוכן.

2. ב. פעלים

פועל הוא מילה המביעה פעולה או מצב – בזמן מסוים או בדרך מסוימת, ויש לה נטייה בזמן על פי הגוף. הזמן או הדרך מובעים במילה (בפועל) עצמה ולא מחוצה לה. המילה "שמירה" לדוגמה אינה פועל כי אינה מביעה זמן. ככל שיש יותר פעלים בטקסט, כך גוברת תחושת הפעילות שבו. ולהפך, מיעוט פעלים מרמז על טקסט בעל אופי תיאורי.² בטקסט התזמורת יש מיעוט פעלים בהשוואה לכמות השמות, ולכן הוא טקסט תיאורי בסגנון הכתיבה שלו.

מבואו בטקסט של פאליס לפחות ומנו אומן.

2. ג. מיליות

מילית היא כל אחת מהמילים בשפה שאינה שם, פועל או תואר הפועל. המיליות קצרות בדרך כלל, ויש להן מקום קבוע במשפט. מיליות משמשות לקישור ולחיבור, לקריאה, ליידוע וכדומה. המיליות בטקסט משמשות מעין "דבק" המקשר בין מילים במשפט, בין משפטים ובין פסקאות.³

מילת חיבור מקשרת בין מילים או בין משפטים. לדוגמה: תכניות הלימודים במתמטיקה במדינות שונות בעולם נבדלות זו מזו בפרטים, אבל לכולן משותף החיפוש אחר לשון מתמטית מדויקת וחד משמעית.

מילת יחס קודמת לשם עצם, לכינוי דבוק או למשפט. לדוגמה: קיימות תפיסות שונות לגבי היחס שיש לתת לתלמידים עולים חדשים.

מילת קריאה מביעה קריאה, כגון "הידר!" לדוגמה: הידר! זכיתי בפרס הגדול של מפעל הפיס!

מבואו בטקסט של מיליות לפחות ומנו אומן.

2 פירוט של תפקידי הפעלים ושל סוגיהם מופיע בהקדמה ל"שער ללשון".

3 פירוט של סוגי המיליות ושל תפקידיהן מופיע בהקדמה ל"שער ללשון".

3. מבנה המשפטים בטקסט ומשמעותם

הטקסט התזמורת מורכב מתשעה-עשר משפטים. חלקם משפטים פשוטים שאינם ניתנים לפירוק נוסף, כגון "קבוצת כלי ההקשה היא המגוונת ביותר" (משפט 18), וחלקם משפטים מורכבים, כגון "התזמורת הקאמרית, שמספר נגניה כעשרים, בדרך כלל, והיא מכונה כך משום שגודלה מאפשר לה להופיע גם בחדר גדול (קאמרה – חדר בלטינית), מבצעת על פי רוב מוזיקה מהמאה השמונה-עשרה, אך גם יצירות מאוחרות יותר שנכתבו למענה" (משפט 6). את המשפט המורכב הזה אפשר לפרק לשישה משפטים קצרים ופשוטים:

- (1) מספר נגניה של התזמורת הקאמרית הוא, בדרך כלל, כעשרים.
- (2) גודלה של התזמורת הקאמרית מאפשר לה להופיע בחדר גדול.
- (3) שמה של התזמורת הקאמרית בא מהמילה "קאמרה" – חדר בלטינית.
- (4) התזמורת הקאמרית מבצעת על פי רוב מוזיקה מהמאה השמונה-עשרה.
- (5) התזמורת הקאמרית מבצעת גם יצירות מאוחרות יותר.
- (6) היצירות המאוחרות נכתבו למען התזמורת הקאמרית.

השיקול המנחה את מחבר הטקסט בבחירת סוג המשפטים (משפטים פשוטים, כוללים, מחוברים או משפטים מורכבים) מותאם בדרך כלל למטרות הכתיבה שלו. מחבר הטקסט בחר להשתמש במשפט המורכב כדי להבליט את הקשר שבין העובדות הנוגעות לנושא המשפט: התזמורת הקאמרית. עובדות אלה מביעות את המסר של המשפט שהוא מהותה של התזמורת הקאמרית.

4. המסר של הטקסט

הטקסט מתאר במפורט את המבנה של תזמורת פילהרמונית או סימפונית, את סוג הכלים המשתתפים בה ואת מספרם. כמו כן יש פירוט של סוגי התזמורות ומצוין הייחוד של כל אחת מהן.

מה מטרתו של תיאור זה? הטקסט הוא ערך אנציקלופדי, המתאר בקיצור נושאים שונים. מטרת טקסט זה יכולה להיות הערכה למורכבות של הנושא המתואר, במקרה שלנו – התזמורת, ופנייה סמויה אל הקורא שירחיב את הידע שלו על ידי קריאה נוספת.

האם אומץ רוזים להציג מסר אחר בטקסט?

כדי להבין את המסר, חשוב לחשוף את הקשרים המתקיימים בין משפטי הטקסט ובין חלקיו ואת הקשרו הכללי.

5. ארגון משפטי הטקסט ומבנהו

שלב I: זיהוי חלקי הטקסט

כיצד ניעזר בארגון המשפטים בטקסט כדי להבין את עיקרי הטקסט? בתחילה נאפיין את הצורה החיצונית של הטקסט. למשל, לטקסט שלפנינו שני חלקים: בראש החלק הראשון יש כותרת של הטקסט השלם, ואחריה – החלק הראשון הכולל שמונה משפטים; בראש החלק השני יש כותרת משנה "כלי הנגינה בתזמורת", ואחריה יש אחד-עשר משפטים.

שלב II: מיפוי משפטי הטקסט

בשלב זה נמספר כל משפט ונציין את חלקיו. פעילות זו יכולה לסייע לנו בזיהוי מבנה המשפטים (משפט פשוט, מחובר, מורכב). נארגן את המשפטים בצורת רשימה. הערה: פעילות זו מתאימה ללימוד טקסט קצר המכיל כ-30 מילים. בטקסט ארוך יותר, נמספר את פסקאות הטקסט בדומה לפעילות עם המשפטים. נעיין ברשימת המשפטים שערכנו.

חלק ראשון: התזמורת

- (1) (א1) תזמורת היא קבוצה של נגנים, קטנה או גדולה, (ב1) המנגנת בצוואת תחת שרביטו של מנצח.
- (2) (א2) לתזמורת גדולה, מאלו שאת צליליהן אנו שומעים באולמות קונצרטים, ברדיו, בטלוויזיה ובתקליטים, (ב2) קוראים לפעמים גם בשם תזמורת סימפונית.
- (3) (א3) אין פירושו של דבר, שתזמורת כזאת מנגנת סימפוניות בלבד, (ב3) אלא שגודלה וההרכב המגוון של כליה מאפשר לה לבצע גם סימפוניות רבות משתתפים.
- (4) (א4) שם מקובל אחר לתזמורת גדולה הוא פילהרמונית, (ב4) שפירושו המילולי הוא "חובב הרמוניה" או "חובב מוזיקה".
- (5) (א5) מלבד תזמורות גדולות כאלה, יש גם הרכבים תזמורתיים קטנים יותר.
- (6) (א6) התזמורת הקאמרית, שמספר נגינה כעשרים, בדרך כלל, (ב6) והיא מכונה כך משום שגודלה מאפשר לה להופיע גם בחדר גדול (קאמרה – חדר בלטינית), (ג6) מבצעת על פי רוב מוזיקה מהמאה השמונה-עשרה, (ד6) אך גם יצירות מאוחרות יותר שנכתבו למענה.
- (7) (א7) בתזמורת המיתרים יש כלי מיתר בלבד, (ב7) וגם לה יש רפרטואר קלסי ומודרני.
- (8) (א8) גם תזמורות כלי נשיפה המנגנות מוזיקה ושירי לכת תחת כיפת השמים.

חלק שני: כלי הנגינה בתזמורת

- (9) את התזמורת הסימפונית מרכיבות שלוש קבוצות כלים עיקריות: (א9) כלי המיתרים, (ב9) כלי הנשיפה (ג9) וכלי ההקשה.
- (10) כלי המיתרים הם הכינור, הוויולה, הצ'לו, הקונטרבס והנבל.
- (11) (א11) אם כי בקבוצה זו יש חמישה כלים בלבד, (ב11) מספר נגינה הוא הגדול ביותר שבקבוצות כלי הנגינה בתזמורת.
- (12) יש בה ארבעים כינורות המחולקים לשתי קבוצות: כינור ראשון וכינור שני, ארבע-עשרה ויולות, שישה-עשר עד עשרים צ'לואים ושמונה עד שנים-עשר קונטרבסים.
- (13) נבלים יש בדרך כלל שניים.
- (14) קבוצת כלי הנשיפה מורכבת (א14) מכלי נשיפה מעץ (ב14) ומכלי נשיפה ממתכת.
- (15) ביחד מגיע מספר נגני כלי הנשיפה לעשרים וחמישה בקירוב.
- (16) כלי הנשיפה מעץ הם החליל, האבוב, הקלרנית והבסון.
- (17) בקבוצת כלי הנשיפה ממתכת מצויים החצוצרות, הקרנות, הטרומבונים והטובה.
- (18) קבוצת כלי ההקשה היא המגוונת ביותר.
- (19) יש תוף דוד (טימפאני), גונג, מצלתיים, משולש, טמבורין, תופים מסוגים שונים ורעשנים.

שלב III: קיבוץ משפטים בעלי תוכן דומה מהטקסט והתאמת כותרות

כדי לסייע לנו בארגון המשפטים, נקבץ משפטים או חלקי משפטים לקבוצות, בהתאם לתוכן ולמידע שלהם. נתאים לקבוצות כותרות המבטאות את הנושא המתאים לכל אחת מהן:

שנייה: הכינה יש אורים שלם שיבצנו בהם את כל המשפטים הקשורים לנושא המופיע בכותרת האור. ציינו בטקסט והשלימו את הכינה.

1. מהי תזמורת?	2. תזמורת גדולה	3. הרכבים קטנים	4. כלי מיתרים	5. כלי נשיפה	6. כלי הקשה
1	ב2	א6-ד7	א9	ב9	ג9
		א7-ב	10		18

שלב IV: הכללת קבוצות משפטים לקבוצות על והתאמת כותרת לכל אחת מהן

בשלב זה עלינו מדרגה נוספת ברמת ההכללה של המשפטים והתאמנו כותרות על למספר טורים, כפי שמוצג בטבלה.

כתבו כותרת לכל אחד מטורים 4,5,6.

סוגי תזמורות					
1. מהי תזמורת?	2. תזמורת גדולה	3. הרכבים קטנים	4. כלי מיתרים	5. כלי נשיפה	6. כלי הקשה
1	2ב	א6-7	א9	ב9	ג9
א2	א3-ב	א7-ב	10	א14-ב	18
	א4-ב	8	א11-ב	15	19
			12	16	
			13	17	

המשפט הראשון וחלקו הראשון של המשפט השני מוסרים מידע על מאפייניה של תזמורת (טור 1).

הטורים 2, 3 קובצו לכותרת אחת מכלילה: סוגי תזמורות – התזמורת הגדולה (טור 2) וההרכבים הקטנים (טור 3).

הכותרת שנבחרה לטורים 4,5,6 היא: _____ כי _____.

כדי ליצור הכללות ולקבץ משפטים הנוגעים לעניין אחד, אך נמצאים במקומות שונים בטקסט – כפי שמוצג בטבלה – נעזרנו בידע האישי שלנו ובמיומנויות שרכשנו במהלך השנים.

שלב V: הכללת פרטים

בשלושת הטורים הראשונים שבטבלה הושמטו המשפטים המשניים. הקריטריון שקבע את מידת חשיבות המידע היה: האם אפשר להבין ולזכור את המידע החשוב גם ללא המידע המשני?

השיבוץ מסמן קווי מחיקה על המשפטים המשניים בשלושת הטורים האחרונים.

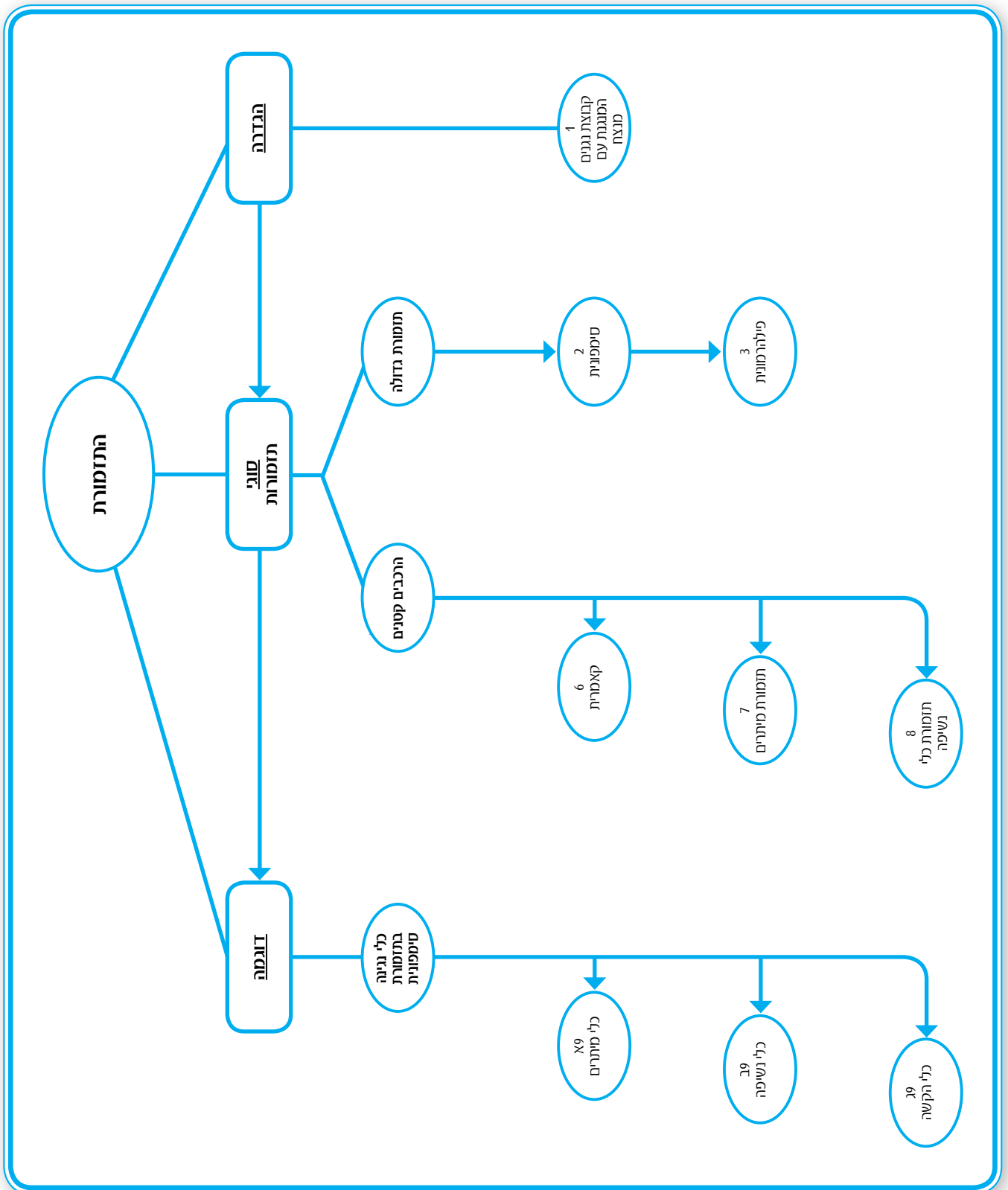
סוגי כלים בתזמורת הסימפונית			סוגי תזמורות		
1. מהי תזמורת?	2. תזמורת גדולה	3. הרכבים קטנים	4. כלי מיתרים	5. כלי נשיפה	6. כלי הקשה
1	2ב	6א, ג, ד	9א	9ב	9ג
		7א-ב	10	14א-ב	18
	4א-ב	8	11א-ב	15	19
			12	16	
			13	17	

שלב VI: יצירת מפה מארגנת

בעזרת המשפטים שנותרו בטבלה נוכל ליצור מפה מארגנת, שתסייע לנו להבחין בקשרים המתקיימים בין המשפטים העיקריים והמכלילים של הטקסט. כדי שנוכל להבחין במהירות בין מילות התוכן של משפטי הטקסט לבין הכותרות של כל קבוצת משפטים (שלב III), אנחנו מציעים למסגר את כותרות המפה במלבנים, ואת תוכן המשפטים – באליפסות.

להלן דוגמה של מפה מארגנת לטקסט: התזמורת

הערה: ליד כל מושג במפה מצוין מספרו הסידורי כפי שמופיע בשלב V – הכללת פרטים

המפה שהתקבלה מייצגת את המשפטים העיקריים של הטקסט ואת הקשרים שביניהם. במסגרות המלבניות נמצאות הכותרות המכלילות של קבוצות מושגי התוכן הקשורות אליהן. ב"שפת המיפוי" מכונות כותרות אלה רכיבי מבנה. המושגים הממוסגרים באלפסות נקראים רכיבי תוכן. לדוגמה: לרכיב המבנה, סוגי תזמורות, קשורים שני מושגי תוכן: תזמורת גדולה והרכבים קטנים.

כל קבוצת מושגי תוכן הקשורה לרכיב מבנה אחד נקראת אשכול. במפה (עמ' 20) יש שלושה אשכולות. כדי להציג את הקשר בין שלושת חלקי הטקסט, יש חץ המוביל מהכותרת הראשונה (הימנית) לכותרת האמצעית, וממנה – לשלישית.

סדר קריאת המושגים במפה הוא מימין לשמאל ומלמעלה למטה: מתחילים בקריאת הכותרת של האשכול הראשון (ההגדרה) ויורדים אל המושגים הנמצאים מתחתיה. לאחר מכן עוברים לאשכול השני וקוראים בסדר דומה. כך פועלים גם באשכול השלישי. כאשר נלמד ליצור מפות מושגיות נראה כיצד הוספה של קשרים מילוליים על הקווים ועל החצים מסייעת להבין טוב יותר את סוג הקשרים בין המושגים.

כדי להמחיש מה למדנו מהטקסט עד כה, "נטייל" על פני המפה ממושג למושג ובקריאה מימין לשמאל של קבוצות המושגים, עד שנוכל להפיק סיכום נאות לטקסט:

התזמורת היא קבוצת נגנים המנגנת תחת שרביטו של המנצח. יש סוגים שונים של תזמורות: הרכבים תזמורתיים קטנים כמו תזמורת קאמרית, תזמורת מיתרים, תזמורת כלי נשיפה, וכן תזמורות גדולות כמו פילהרמונית וסימפוניית, הכוללות בעיקר שלוש קבוצות של כלי נגינה: מיתרים, נשיפה והקשה.

המפה המארגנת שיצרנו היא מפה מושגית של הטקסט, אך ללא הקשרים המילוליים שבין המושגים. במהלך הלמידה בספר נלמד ליצור מפות מושגיות מלאות לטקסטים נוספים.

שימוע: חברו שלוש אלות שתוכלו להתאים להן את התשובה באמצעות המפה.

לסיכום:

כדי להבין טקסט יש לפעול בשלבים:

- מדרש טקסט
- הבחנה במילות התוכן המרכזיות של הטקסט
- איתור המידע הקשור למילות התוכן המרכזיות
- קיבוץ משפטים והכללתם
- השמטת מידע עודף
- ארגון המידע העיקרי באמצעות מפה מארגנת

ככל שאתם לומדים טקסטים רבים יותר, כך הופכים השלבים שלעיל לחלק בלתי נפרד מתהליכי החשיבה והלמידה שלכם, עד שאתם מוצאים את עצמכם ממלאים אותם כמעט ללא מאמץ. מדרש הטקסט למשל הוא למעשה פעולה המתקיימת בראשו של הלומד בד בבד עם הקריאה. הדגמנו אותה כדרך לימודית עבורכם, כדי שתוכלו להבין למה אנחנו מתכוונים במושג הבנת טקסט.

עם זאת יש שלבים אחרים במהלך הלמידה מהטקסט שאותם יש למלא באופן מודע ומפורש.

כאשר יוצרים מפה מושגית לטקסט, מבצעים את כל הפעילויות שהדגמנו לפניכם ובו בזמן בודקים מה עשינו (רפלקציה): האם הצלחנו לאתר את המושגים החשובים? האם הקשרים שקשרנו בין המושגים במפה מתאימים? האם קיבוץ המשפטים לאשכולות הגיוני? וכדומה. נוכל לומר כי השימוש במיפוי מושגי במהלך למידה מטקסט מחזק את תהליך הבנת הטקסט באמצעות הצגה חזותית של הרעיונות העיקריים שבו ושל הקשרים ביניהם.

למידה מטקסט כמשחק

חשבו על כל הפעילויות להבנת הטקסט, המונחות על ידי המיפוי המושגי, כעל משחק. נכנה אותו "משחק המיפוי". מדוע אנו מכנים אותו משחק? במידה רבה הוא דומה למשחק אחר: לפתרון תשבץ. פתרון תשבץ שייך לקטגוריה של משחקי שכל.

מה עלינו לדעת כדי לפתור תשבץ?

א. עלינו להכיר את התבנית.

התבוננו בתשבץ (עמ' 24). אנו מבחינים בתבנית גאומטרית (ריבוע) המכילה רצפים מאוזנים ומאונכים של משבצות ריקות המופרדות במשבצות שחורות. בתחילת כל רצף מופיע מספר המותאם לרשימה של הגדרות הניתנות לצד התבנית. הרשימה כוללת שתי קבוצות של הגדרות לרצפים מאוזנים ולרצפים מאונכים.